

YEREL REFORM BULUŞMALARI-1

MERKEZİ İDARE VE YEREL YÖNETİMLER YETKİ PAYLAŞIMINDA İDARİ VE MALİ ÖZERKLİK

CUMA ÇİÇEK

Bugün burada buluşmamıza vesile olan bütün arkadaşlara, mutfakta çalışan bütün ekibe teşekkür etmek istiyorum. Var olsunlar. Şimdi Ulaş biraz bu idari ve mali özerklik meselesini yerele biraz daha çok çekerek tartıştı. Ben de biraz yukarıya dönecektim, belki tartışmaların kapsamını genişletmek adına. Zira biraz yapısalcı bakan biriyim ve bu meselenin son kertede çok ölçekli ve çok aktörlü bir güç paylaşımı meselesi olduğunu düşünüyorum. Türkiye'deki krizlerimizin kök nedeni olarak vatandaşlara kadar, muhtarlara kadar, aşağıya kadar dağıldığı bir güç paylaşmaya ihtiyaç var ama bir yandan da merkez ve yerel arasında, bölgeler arasındaki güç paylaşımı da bütün oyun alanını kuran bir mesele olduğu için orayı da ihmal etmememiz gerekiyor.

Şimdi biraz Kürt çatışmasının çözümüne dair yazdığım bir rapor üzerinden bu sunumu yapacağım ve bölgesel yönetim meselesinin Türkiye'de içine girdiğimiz karanlık tabloda yeni bir sayfa açabileceğini iddia edeceğim. Türkiye'deki yeni rejimi bence tartışmadan bu olan bitenleri konuşma şansımız, anlama şansımız yok. Burada çok çeşitli kavramlar var. Son dönemde en çok tercih ettiğim ve aklıma yatan "belirsizlik rejimi", Nilgün Toker hocamızın son 10 yıldır tartıştığı bir mesele. Özellikle 15 Temmuz'dan bu yana içine girdiğimiz rejimin, bir "belirsizlik rejimi" olduğunu iddia ediyor. Daha doğrusu belirsizlik yaratma gücü olan yeni bir yönetim ile karşı karşıyayız. Dolayısıyla, bu belirsizlik rejimi idareye nasıl yansıyor diye baktığımızda, son 10 yıla dair yaşanan dönüşümü anlamak için kullandığım iki kavram var. Bunun bir tanesi "yeniden merkezileşme"... Kastettiğim şey şu, yani merkezdeki yapının yeniden kurulması, özellikle yerellerdeki gücü merkeze taşıması belli ölçülerde ama aynı zamanda yasama, yürütme, yargı arasındaki gibi, ya da medya, siyaset, ekonomi arasındaki gibi yani yerel ölçekteki denge ve denetleme mekanizmalarını yürütme odaklı yeniden kurması olarak formüle edebiliriz. Ancak, bu bir anlamda "rekonsantrasyon süreci" olarak yansıyor. Desantralizasyondan farklı olarak yereldeki seçilmişlerin değil, atanmışların güçlendiği bir rejim ile karşı karşıyayız. Ya da daha doğrusu Ankara'nın elinin ayağının Hatay'a kadar, işte Edirne'ye kadar, Hakkari'ye kadar uzandığı ve oraların merkezden yönetildiği yeni bir dekonsantrasyon süreciyle karşı karşıyayız ve bu iki süreç karşı süreçler değil, bu yeni belirsizlik rejiminin iki idari tekniği olarak işlev görüyorlar. Buradan bölgesel idareye geçmeden önce bir iddiada bulunacağım. Nilgün Hoca, bu belirsizlik rejiminin 10 yıldır hakim olduğunu iddia ediyor. İzmir'de bir vesile ile tartışma şansımız olmuştu. Ben şunu söylemiştim, "Aslında bu Türkiye'nin yeni karşılaştığı bir rejim değil. Zira ülkenin Kürt coğrafyasında yaklaşık 100 yıldır bir belirsizlik rejimi var. Hani 1925-27 sıkıyönetim 1927-1952 umum müfettişlik, 1960-71-80 darbeleri... 1987-2002 OHAL... 2000'den 2015'e kadar bir parantez, bir kısmında OHAL'leşme... 2016'dan bu yana bir kayyım rejimi var. Aslında baktığınızda, zaten bu devletin, ülkenin bir bölümünde, nüfusunun belli bir kısmının üstünde bir belirsizlik rejimi deneyimi var. Bugün olan biten aslında o deneyimin bütün ülkeye yayılması, yani Kürt coğrafyasındaki yönetim tecrübesinin, orada kurulan yapıların, ilişkilerin, aktörlerin ölçek büyütmesi ve tüm ülkeye yayılması.

Kürt meselesini Diyarbakır, Mardin üzerine tartışırız ama bu meselenin yönetimi ülke rejiminin formasyonunu çok önemli bir mesele. Benim iddiam şu; Kürt çatışması -altını çizeyim- Türkiye'de siyasal alanda bir otoriterlik kaynağı, ekonomik alanda bir işsizlik kaynağı. Bütün bu meseleyi tartışırken, üç kritik kavram var, biraz bunun altını çizeyim.

Birincisi geleceği ortadan kaldıran, umudu ortadan kaldıran bu rejim karşısında yeni bir gelecek tahayyül ortaya koymak çok kritik. İkinci olarak kuralların, kurumların ortadan kaldırıldığı durumda yeni normlar ortaya koymak önemli. Ama üçüncüsü, bütün bunları yaparken, Türkiye'deki çokluğu ve bu çoklukların birbirini tanıma meselesini merkeze almak önemli.

Sorun şu, yüzyıldır bu rejim formasyonunda siyasal alanda otoriterlik, ekonomik alanda eşitsizlik kaynağı olan Kürt çatışmasını aşmak için Kürt barışı siyasal alanda bir demokratikleşme ve ekonomik alanda bir eşitlik kaynağı olabilir mi? Bunu başarabildiğimiz ölçüde Türkiye'deki bu karanlık rejimi aşma şansına sahip olacağız.

Biraz hızlı ilerleyeyim. Ben bölgesel idarenin dört meseleyi aynı anda düşünmemize imkan tanıdığına değinmek istiyorum. Bunu bir siyaset, biri idare, biri ekonomi ve biri de ekoloji... Detaylarına gireceğim... Bu rejimde böylesi bir dönüşüm yaşamının çok zor olduğu olduğunu biliyorum. Görebildiğim beş temel engel var. Yani çok kolay işler değil bu farkındayım. Bunun bir tanesi tarihsel güvenlik kaygısıyla beka söylemi. İkinci olarak, aşırı merkezi bir devletin siyaset kurumu da aşırı merkezi. Ulaş Hoca bunun altını çizdi. Hatta Hatice Hocam bunu evlerimize karar götürdü. Yani aşağıdan yukarıda doğru aşırı merkezîyetçi bir devlet, siyaset ve bunun dayandığı bir kültürümüz var. Ne yazık ki üçüncü olarak, Türkiye'de devasa bir eşitsizlik var. Bölgesel eşitsizlik detayına birazdan gireceğim. Bunun yarattığı aktörler, yapılar ve ne diyelim, sistemler var ve bunun değişmesine aktörler ve mevcut olan yapılar ciddi bir engel oluşturuyorlar. Dördüncü mesele, yani Kürt meselesinin oluşmasında çok belirleyici güç paylaşımı... Ancak, ademi merkezîyet tek başına Kürt meselesine indirgeyeceğimiz bir mesele değil. Bu meselelerin son 50 yılda yaratmış olduğu ağır yaralar, kayıplar, adını koymamız gerekirse devasa bir gölge yaratmış ve bu meseleyi konuşamaz hale gelmiş durumdayız. Türkiye'de bir entelektüel camia da var. Türkiye'deki rejim tartışmalarında daralan bir entelektüel sınırın olduğunu iddia etmek istiyorum ve dolayısıyla kaynak Kürt meselesi... Yani bu Türkiye'deki kamusal tartışmaların sınırlarını çok daraltan ve burada bizi çıkmaz sokaklara sokan bir dinamik. Ancak bununla beraber, sınırlı da olsa ben Türkiye'de bir bölgesel idareye geçişin önünde imkanlarını da olduğu görüşü içerisindeyim.

En önemlisi bu konuda bir deneyimimiz, bir birikimimiz var. Belediye Kanunu'ndan başlayan bir cumhuriyet deneyimi var. 1970'lerdeki toplumcu belediyecilik deneyimi var ama Türkiye de iyi kötü bir merkezîyete dair deneyim sahibi, sıfırdan başlamıyoruz. Bu bildiğimiz anlamda seçilmişlerin yönettiği bir yapı olmasa da bölgesel ölçekte yönetim deneyimi var. Hali hazırda da geçerli olan bir deneyim bu. Üçüncü olarak 2000'lerde daha sonra akamete uğrayan bir reform girişimi var. Belki bu camianın bu meseleyi biraz daha uzun tartışması lazım. Bugün Türkiye'de sınırlar muğlak olsa da, aslında meclisteki siyasi partilerin programlarına bakarsanız, -ben o raporda baktım- o yüzden burada sadece özetinden bahsediyorum, iyi kötü en azından idari anlamda, ademi merkezîyet konusunda mutabakat, tartışma zemini var. AK Parti dahil bu kadar sert bir otoriter rejim inşasındaki ana aktörün bugün bile programına baksanız, ademi merkezîyete dahil unsurların olduğunu görülür.

Esasında Türkiye'nin siyasi haritası da zaten belli ölçülerde bir bölgesel yönetime zemin hazırlamış durumda. Bunlarla neyi kastediyorum? Bu seçimlerin öncesine de bakabilirsiniz, sonrasında da bakabilirsiniz. Yani son 2024'teki meclis seçimleri bazındaki Türkiye haritasına baktığınızda, kabaca Türkiye'nin üç tane bölgesi var. Makro ölçekte 1923 coğrafyası diye adlandırabileceğimiz, kıyı şeritleri, Orta Anadolu ve Kuzey Anadolu gibi... Bu bölgelerin de kendi içlerinde alt bölgeleri var. Hani Diyarbakır'la Mardin'i eşitleme şansınız yok. Bambaşka bir şehir ya da İzmir'le Antalya'yı da eşitleme şansınız yok ama kabaca üç büyük bölge ve bunun altında alt bölgeleri olarak zaten bir bölgelendirme var.

Şu çalışmayı hatırlatmak istedim, okumayan arkadaşlar mutlaka alsınlar. Türkiye seçim haritası Murat Güvenç Hocamız ile Hasan Kırmal Hocamızın yapmış olduğu bir çalışma. 1950'den 2007'ye kadar olan genel seçim sonuçlarına bakarak şu soruyu soruyorlar;

“Seçmen davranışını belirleyen ana faktörler nelerdir?” Ve iki eksen buluyorlar. Bunun bir tanesi zenginlikle yoksulluk eksenini, diğer eksen Kürtlük ve Türklük eksenini ve bu eksenin üzerinden üç tane coğrafya var. Birisi ülkenin en yoksul olan Kürt bölgesi. İkinci bölgemiz ülkenin en zengin bölgesi kıyı şeridi ve aynı zamanda en seküler bölgesi, ikinci bölgemiz doğudan daha zengin. Kuzey Anadolu bölgesi ise aynı zamanda en muhafazakar bölge. Şimdi bu tablo şunu söylüyor; Türkiye'nin kimlik politikası ile sınıf politikasına bakmadan anlama şansınız yok. Sınıfa bakmadan kimliği anlama şansı yok ve Türkiye'deki yaygın kanaat, yaygın bakış açısı bu iki meseleyi ayrı ele almak ve ayrı çözümler elde etmek... Aslında bu çalışmalar bize bu ikisini beraber ele almamız gerektiğini söylüyor.

Türkiye'de bir bölgesel idare ölçeğine dair birtakım verilerinden bahsedeceğim birazdan. Türkiye'nin kimlik temelli çatışmaları dört temel mesele ile ilişkilendirilmeye odaklanmış. Bir tanesi demokratikleşme yani dikey bir denge, belki birazdan daha detaylı tartışırım. İkinci olarak kamu idaresinin rasyonalizasyonu ve modernizasyonu. Üçüncü olarak daha dengeli, daha kapsayıcı bir mekansal büyüme politikası ve son olarak da suyumuzu, toprağımızı, havamızı ve gıdamızın korunması...

Demokratikleşmeden başlarsam, bu en azından üç bağlamda Türkiye'de bir demokratikleşme dinamiği sağlayabilir. Bunun bir tanesi, en temeli dikey düzlemde bir denge ve denetleme mekanizmasını inşa etmek. Biz bu meseleyi esas olarak yatay düzlemde tartışıyoruz. Yani yasama, yürütme ve yargı arasındaki bir tartışmadan bahsediyoruz ama dikey düzlemde de merkez, yerel ve bölgelerde oluşan güçle dengeleme şansınız var. Birinci ana mesele bu. İkinci olarak o bahsettiğim aşırı merkezdeki devlet ile siyaset yapma geleneğini kırmak ve siyaseti yerelleştirmek. Bu da önemli bir potansiyel sağlayabilir. Ve üçüncü, tam da Türkiye'nin coğrafi büyüklüğü ve çokluğunu dikkate aldığınızda daha çoğulcu bir siyasetin inşasına imkan tanıyabilir. Ben bölgesel idarelerin Türkiye'ye bir demokratikleşme dinamiği işlevi göreceğini düşünüyorum.

İkinci olarak kamu idaresinin rasyonalizasyonu... İstanbul gibi 20 milyon nüfusu olan bir şehiri de, Dersim gibi bir şehiri de aynı idari modelle yönetiyoruz. Ya da Kars'ta, sekiz ay karın olduğu bir şehirde de, İzmir gibi bir şehrimizde de çocuklar aynı saatte okula gidiyorlar. Buraların mekanları ayrı, iklimleri ayrı ama tek idare yaklaşımı ile bütün ülkeyi yönetmeye çalışıyoruz. Dolayısıyla, mekansal yapıyı, nüfusu ve yerel çeşitliliği, ikimi dikkate alan yeni bir rasyonalizasyon sürecine ihtiyaç var. Kamu idaresinde bu anlamı ile mesele tek başına geçmişe dönmek değil, yani 2013-15 öncesine ya da 2002 öncesine dönerek yeni bir sayfa açma şansımız yok. Türkiye'de kamu idaresinde ciddi bir rasyonalizasyon sürecine ihtiyaç var. Tam da bahsetmiş olduğum bir nüfus, mekan ve yerel farklılıkları dikkate alarak ve bir diğer mesele olan kapsayıcı ve dengeli mekansal büyümeyi de göz önünde tutarak...

Türkiye'nin bir bölgesel eşitsizlik meselesi var. Ve aslında bugün tartıştığımız sekülerlik ve muhafazakarlık, Kürtlük ve Türklük meselesinin kaynağında da bu eşitsiz kaynak dağılımı olduğunu iddia etmek çok zor değil. Bu görmüş olduğunuz araştırmanın 2017 sonuçları; 2022'de yine yapıldı. Bu yıl muhtemelen 2024 il çalışması yapılacak. Altı kademeli bir bölge haritası görüyorsunuz. Ben size bir coğrafyaya örnek vereyim. Altıncı bölge olarak gördüğünüz bölge ile alakalı, seçimlerde Kürt siyasetinin ya birinci ya ikinci olduğu illerdir. Burada yine siyaset, ekonomi, kaynak dönüşümü ve kimlik meselesinin nasıl birbirini kurduğunu çok net görürsünüz. Burada örneğin İSO 500'ün, yani Türkiye'nin en büyük 500 sanayi işletmesinin mekansal baza dağılımını görüyorsunuz. Sadece İstanbul-Kocaeli hattında 212 tane işletme var. Uzun tartışma, sadece hatırlatayım. Yani Kürt bölgesinin yoksulluğunu bir tarafa bırakın, ülkenin en büyük 500 işletmesinin 212'si İstanbul-Kocaeli hattında. 1982 DPT araştırmasına göre, İstanbul, Türkiye'nin her tarafı ile ilişkisi olan, herkesin başının olduğu bir şehir. İstanbul Türkiye'nin çatısı demek, bir deprem riskini bir tarafa bakalım, risk yönetimi açısından baktığımızda ülke kaynaklarının yüzde 40'ı burada. Yurtdışının kaynaklarının beşte birini oluşturan coğrafyanın yıkımı durumunda ortaya çıkacak olan tabloyu sadece hayal etmenizi istiyorum.

Bir hatırlatma yapayım, yani bu çoğu zaman 1980 sonrasındaki çatışmalara bağlanan bir veridir. Yani çatışmalar çıktı. Bundan dolayı Türkiye'de eşitsizlik var ve Kürt bölgesi yoksul bölge diye de bir iddia var. Bu da 1969 yılı saha araştırması. Yani illerin ve bölgelerin ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması devlet raporu... Resmi değildir. Bu arada bölgeler arası eşitsizliği çok net şekilde görüyoruz. Yani sağ tarafta, en sonda kalan illeri görüyorsunuz. Türkiye ortalamasına kıyasla en altta bulunuyorlar. Üstünde Tunceli var, Van var, Adıyaman var, Muş var, devamını görebilirsiniz. Ama bu tablonun Türkiye'deki siyasal rejimin ürettiği bir tablo olduğunu söylememe izin verin. Burada da 1927-60 arasındaki Türkiye'deki sanayi işletmelerinin mekansal dağılımı görüyorsunuz. Tek bir veri paylaşayım. Doğu ve Güneydoğu olarak tanımlanan Kürt bölgesinin payı yüzde 17.8'dir. Ama 1960'lara geldiğimizde bu 7.6'ya iner. Ama Marmara'ya baktığınızda 22.46'dan 47.2'ye çıkar. Marmara'nın sanayi içerisindeki payına bakıldığında, dolayısıyla bu hikayenin üretilmiş bir hikaye, inşa edilmiş bir hikaye olduğunu gösterir. Zira bu mesele tek başına 2000-2002 sonrasında karşı karşıya kaldığınız bir tablo değil. Bunun tarihsel kökleri var.

Son başlığa geleyim. Şimdi Türkiye'nin 25-26 tane -Dicle-Fırat'ı bir veya iki sayanlar var ama biz 26 diyelim burada- su havzasında devasa bir su kaygısı var. Yani 2050 yılına kadar yapılan tahminleri görüyorsunuz. Bir kuraklık meselesiyle karşı karşıya kaldık. Sabahki oturumda bir sürdürülebilir kalkınma üzerinden hocamız meseleye bakmıştı. Bütün bu ülkenin kaynağı olan sularımız sadece ülkenin suyunu belirlemiyor havasını da belirliyor, toprağını da belirliyor ve gıdasını da belirliyor. Benim iddiam bütün bu hikayeyi aynı zamanda bu su havzalarını nasıl koruyabileceğimizi de dikkate alarak düşünmekte ve bütün bu modelleri bunun üzerine kurmakta fayda var.

Buradan yola çıkarak Türkiye'nin yeni bir ölçek üzerinden bölgesel idarenin tam da ekolojik, ekonomik, demokratik ve idari meselelerine çözüm bulacağını iddia ediyorum. Bölgesel yönetimde, daha dengeli ve kapsayıcı bir büyümeyi sağlayabileceğimizi, su kaynaklarımızı koruyabileceğimizi, aynı zamanda daha rasyonel çalışan bir kamu idaresi ile karşılaşacağımızı iddia etmek istiyorum. Bunun ölçeği ne olabilir? İki önerim var: Bunun bir tanesi, bu bir toplumsal rızaya ve müzakere dayanmak zorunda. Türkiye'de yeni bir skala, yeni bir ölçü kurulacaksa bunu başlangıç aşamasında, bir toplumsal müzakere ve diyalogla değiştirmemiz gerekir. Bu meşru değildir ama bundan da evvel ikinci kaynak olarak da bir uzmanlık bilgisine ihtiyaç var. Ya sahadan bilgiler ile, tam da bu asıl karar verici olan vatandaşların karar alma süreçlerini kolaylaştıracak mesleki bir uzmanlık bilgisine... Görebildiğim, Türkiye'deki böyle bir dönüşüm için 26 kaynağımız var. Aynı kritik kaynak beraberinde normatif olacak dersler olarak savunduğum kaynak. Bunu, Türkiye'deki mevcut idari yapıyı, çevreyi ve coğrafyayı dikkate alarak yeniden kurmak lazım. Bu 26 su havzası idarenin yeni ölçüsü olabilir. Tam da bu su havzalarını korumak üzerinden bir idari ve siyasi yönetim inşa etmek adına ikinci kaynak olarak, bugün Türkiye'nin coğrafyasının geçmişine bakarsanız, Osmanlı döneminde bu coğrafya 17 vilayetle yönetildiğini görürsünüz. Bu da bir tarihsel gelenek olarak bir ölçek olarak kullanılabilir. Buna örnek vereyim: Aydın vilayeti daha önce İzmir'i, Manisa'yı, Aydın'ı, Denizli'yi ve Midilli'yi kapsıyordu. Yani bir tarihsel mirasınız da var.

Osmanlı idari sistemini kıstas almanın yanı sıra, bir diğer kaynak olarak sosyo-ekonomik gelişme meselesini dikkate almak durumundayız ve bunun için elimizde birtakım ölçekler var. Burada 1980'lerde yine devletin yapmış olduğu nüfus ve gıda mobilizasyonu üzerinden 16 fonksiyonel bölge sınıflandırmasını görüyoruz. Hangi şehir hangi şehir ile bir nüfus alışverişi içerisinde ve bir gıda alışverişi içerisinde, bir ticari ilişki içerisinde... Bu 16 bölge dışında hali hazırda 12 tane birinci kademe bölge dilimi dediğimiz bir ölçeğimiz var. 2002'den bu yana yasa geçerli hala. Örneğin burada İstanbul tek başına 12 bölgeden bir tanesi. 12 bölgeden bir tanesi.. Tek tek saymayayım hepsini... Bir diğer ölçek bu 12 bölgenin bir alt ölçeği olan 26 ikinci kademe bölge birimi ve hali hazırda 26 tane kalkınma ajansı var bu bölgeler için kurulmuş olan. Örneğin GAP 12 bölgeden biriydi. GAP'ın altında üç tane bölge var. Bu 26

bölgenin kendisi bir ölçek olabilir. Sosyal, ekonomik gelişmeyi daha dengeli sağlamak bağlamında bir diğer mesele ise idari birikim. Bütün bu ülkeyi tartışırken, Türkiye'nin idari birikimi... Kastettiğim hem kamu idaresinin birikimi var Karayolları'ndan Devlet Su İşleri'ne kadar, bunun yanında bir de özel sektörün bir idari birikimi var. Çünkü zaten hali hazırda bu iki aktör hem özel sektör, hem kamu zaten bölgesel ölçekte iş yapıyor ve bölgesel merkezleri var.

Fikret Hocam ile Ferhan Hocamız'ın yapmış olduğu bir çalışma var. 2014 yılında ben o raporda bu çalışmadan çok faydalanmıştım. Yeri gelmişken hocama teşekkürlerimi ifade edeyim. Çok beslendiğim ve hayran kaldığım bir kaynaktı o. Türkiye'nin halihazırda 30 tane metropol kenti var, nüfusumuzun yüzde 78'i -2022 rakamıyla aklımda kalmış- buralarda yaşıyor ama buradaki temel mesele şu, farkındaysanız ölçeklerin hiçbirisi çakışmıyor. Yani bir yanda 30 tane metropol kentimiz var. Buna göre yapılmış bir yapılanma var. Bir yandan 26 kalkınma ajansı var, bölgeler var. Bir yandan 26 tane su havzası var ama bunların sınırları çakışan sınırlar değil. Türkiye'de bütün bu meselelerin bu kadar birbirinden ayrı olması bir sorun. Yani devletin işlerinin bölgesel sınıflandırması ile Karayolları'nın sınıflandırması farklı... Ya da 26 kalkınma ajansı kurmuşsunuz ama yanı başınıza 30 tane büyük şehriniz var ve bunlar çakışmıyor? Benim onlar ile ilgili "şöyle olsun" diye bir yaklaşımım yok ama bir toplumsal müzakere ve bu diyalog ile bu ıskalamaların birleştirilebileceğini kendi adıma iddia ediyorum. Normatif olarak durduğum nokta ve muhtemelen Türkiye'de bütün bu kimlik meselelerini ortaklaştıracak ufku kurabileceğimiz ana kaynağın 25-26 şu havzası olduğunu ve bu su havzalarına dayalı bir idari ve siyasi yeniden yapılanmanın, Türkiye'de bu karanlık sayfayı yırtmamıza imkan tanıyacak bir seçenek sunduğunu düşünüyorum ve bunu iddia ediyorum.

HATİCE KURTULUŞ

Biz çok teşekkür ediyoruz. Çok aydınlatıcı bir konuşmaydı. Sevgili Cuma gerçekten bizim bölgeyi tekrar düşünmemiz gerekiyor. O çakışmayan alanları birleştirerek bir örnek vermek istiyorum. Bu konuyla ilgili mesela İstanbul deprem riski İstanbul sanayisine yeni alanları aratıyor biliyorsunuz. Ve nereye odaklanıyorlar? İstanbul sanayisi, Çanakkale ve Balıkesir'e odaklanıyor. Yani Balıkesir, Türkiye'nin gıda tedarikinde yani hem hayvancılık hem tarımda çok önemli bir yere sahip. Türkiye'nin özellikle batı bölgesini besleyen bir şehir ama sanayi oraya gitmeyi planlıyor, işte böyle bir planlama, yeniden planlama!.. Türkiye'yi düşünmediğimiz zaman böyle oluyor. Sanayi kendine en rasyonel olan, en uygun olan yere kaçmaya çalışıyor. Orada yer seçmeye çalışıyor. Çünkü onu engelleyecek bir şey yok. Yani bir planımız yok. Sanayimizi yeniden nasıl yerleştireceğiz ve bölgeler arası eşitsizlikleri nasıl gidereceğiz, ekolojik olarak sürdürülebilirlik ile birlikte bir sanayi gelişimi nasıl sağlayacağımıza dair bir planımız yok. Gerçekten kalkınma ajansları da bunu böyle yapamıyor. Bu da çok çalışılıyor. Kalkınma ajanslarının sorunları da biliyorsunuz bir başka. Önemli bir şey, "Kültür politikaları yok" dedi Ulaş... Peki belediyelerin, yerel yönetimlerin konut politikaları var mı? Arsa politikaları var mı? Yani yerel yönetimin en önemli meselelerinden bir tanesi de o kentin sakinini, yani o kentin yurttaşını o şehre yerleştirebilmektir değil mi? Mekana yerleştirebilmektir. Bunun için de politika gerekir. Var mı? Yok... Yani o kadar çok şeye ihtiyacımız var ki! Eğer biz "Başka bir yerel yönetim mümkün" diyeceksek o kadar çok detaya ihtiyacımız var ki. Mesela Ankara'nın deneyimi; 1989-94 arasındaki deneyim bir konut politikası ile oldu ve orada bazı sorunları çözdü. Başka var mı? Şu anda mesela "kentsel dönüşüm" diyoruz. Ben eski bir apartmanda oturuyorum. Yedi tane daire var. Apartmandakiler bana yalvarıyorlar, "Haticeciğim sakın belediyeye başvurma, bizim apartman eski bir bina... Eğer bizim apartmana yıkım kararı gelirse biz mahvoluruz" diye... Çünkü çözüm yok. Yani merkezde yok ama yerel çok temel bir şey. Dünyada yerel yönetimlerin demokratikleşmesi, yükselmesi biliyorsunuz İngiltere'de konut hareketiyle başlar. Her yönetimin bir muhalif olarak kendini siyasetin içine yerleştirmesi büyük bir konut talebiyle başlar. Bu çok önemli bir şey, bunu o kadar çok çoğaltabiliriz ve

yapılacak o kadar çok işimiz var ki, bunların hepsini birleştirmek açısından... Onun için çok teşekkür ediyorum.